

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ไม้กวาดดอกหญ้า บ้านกุดพังทวย

ต.พังทวย อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น

ข้อมูลเจ้าของภูมิปัญญา

ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา

นางจิตรา คอนคำ อายุ ๗๑ ปี

ที่อยู่

บ้านเลขที่ ๓๐/๑ หมู่ ๑ บ้านพังทวย ตำบลพังทวย อำเภอน้ำพอง
จังหวัดขอนแก่น

อาชีพ

รับจ้าง

อายุการศึกษาภูมิปัญญา ๓๐ ปี

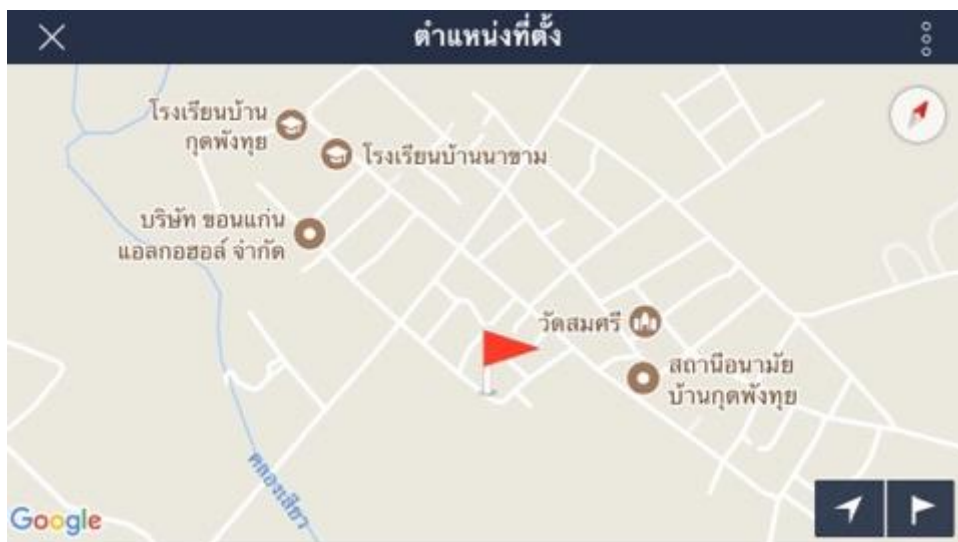

ชื่อภูมิปัญญา

ไม้กวาดดอกหญ้า บ้านกุดพังทวย

ประวัติข้อมูลภูมิปัญญา

ตำบลพังทวยเป็นตำบลที่มีชื่อเสียงในด้านการทำไม้กวาดมาเป็นเวลานานประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการทำไร่ทำนา และมีอาชีพเสริมคือการทำไม้กวาดดอกหญ้าจำหน่าย บางครอบครัวทำเป็นอาชีพหลักเนื่องจากไม่มีไร่นา เศรษฐกิจตำบลนี้จึงจัดอยู่ในเกณฑ์ดีพอสมควร การทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นอาชีพที่สุจริตทำให้คนในชุมชนรักและภูมิใจต่ออาชีพในท้องถิ่น รู้จักหารายได้จากอาชีพเสริมและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ตลอดจนช่วยลดปัญหาความยากจน เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพแผนที่หมู่บ้านกุดพังทวย

กำหนดความรู้/แสวงหาความรู้ (ภายใน/ภายนอก)

คุณยายจิตรา คอนคำ อายุ ๗๑ ปี อาชีพรับจ้าง อยู่บ้านเลขที่ ๓๐/๑ หมู่ ๑ บ้านกุดพังทวย ตำบลพังทวย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้เริ่มหัดทำไม้กวาดดอกหญ้ากับคนในหมู่บ้าน สมัยก่อนเรียกว่า ไม้กวาดคันอ คุณยายจิตรา มีความภูมิใจที่ได้สืบสานการทำไม้กวาดดอกหญ้า ที่เป็นภูมิปัญญาของหมู่บ้านที่สืบทอดกันมายาวนาน และสามารถเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้

บ้านคุณยายจิตรา

ทางเข้าหมู่บ้านกุดพัง

การสร้างความรู้ (ขั้นตอน/วิธีการการสร้างภูมิปัญญา)

วัสดุอุปกรณ์ในการทำไม้กวาดดอกหญ้า

๑. ดอกหญ้า ที่ใช้ทำไม้กวาดมีอยู่ ๒ ชนิด ดอกแซมหรือดอกยูง
๒. ด้ามไม้ไผ่
๓. เชื้อม
๔. เชือกฟาง
๕. กรรไกร
๖. ค้อนหงอน
๗. เทียน

แหล่งวัสดุที่

- ๑) ดอกหญ้าที่ใช้ทำไม้กวาดมีอยู่ ๒ ชนิด

๑.๑) ดอกพง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าดอกแซม จะมีอยู่แถบเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับอำเภอน้ำพอง ซึ่งเมื่อหลายปีที่ผ่านมาสามารถไปเก็บได้เอง ปัจจุบันค่อนข้างหายากต้องสั่งซื้อจากแหล่งจำหน่าย

๑.๒) ดอกกก หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ดอกยูง จะมีอยู่แถบจังหวัดเพชรบูรณ์ เชียงใหม่ พะเยา น่าน ในช่วงแรกๆ ผู้ผลิตจะไปเก็บเอง แต่ปัจจุบันจะมีผู้นำมาจำหน่ายถึงที่ ทำให้สะดวกยิ่งขึ้น

๒) ไม้แปะ จะมีอยู่แถบเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับอำเภอน้ำพอง ซึ่งเมื่อหลายปีที่ผ่านมาสามารถไปเก็บได้เอง ปัจจุบันค่อนข้างหายากต้องสั่งซื้อจากแหล่งจำหน่าย

ขั้นตอนการทำไม้กวาดดอกหญ้า

ขั้นตอนที่ ๑ : การเตรียมดอกหญ้า

- นำดอกหญ้าไปตากแดด ประมาณ ๓ วัน
นำดอกหญ้ามานวดให้ดอกร่วงหลุดจากก้านเลาะ
คัดแยกให้ได้ขนาดเท่าๆกันมัดเป็นกำ ๆ ขนาด ๑ กำมี
นำดอกหญ้าที่มัดเป็นกำมามัดรวมกันประมาณ
๕-๖ กำ เป็นมัดใหญ่ เก็บรวบรวมไว้ รอให้การทำด้ามเรียบร้อย

ขั้นตอนที่ ๒ : การเตรียมด้ามไม้กวาด

- ตัดไม้ไผ่ ขนาดความยาว ๗๐ ซม. ตัดตา และขอบข้อต่อ
- ขัดด้วยกระดาษทรายให้ผิวเรียบไม่มีเสี้ยน

ขั้นตอนที่ ๓ : การทำไม้กวาด

- เริ่มจากนำดอกหญ้าที่เตรียมไว้มามัดรวมกันกับไม้ไผ่ที่ตัดปลายงอไว้ เอายางรัดไว้เพื่อเป็นแนวการ
เริ่มถักเพื่อให้ระดับแนวของดอกหญ้าได้ตามรูปที่กำหนด จากนั้นใช้เข็มที่มีเชือกฟางมารัดรอบดอก
หญ้าและไม้ไผ่ จำนวน 2 รอบ จากนั้นตัดยางที่รัดไว้ออก จากนั้นก็นำดอกหญ้าที่ทำเป็นข้อเล็กไว้
แล้วมาเรียงใส่ที่ละข้อจัดให้สวยงามตามแนวที่กำหนดไว้แล้วใช้เข็มที่มีเชือกฟางรัดหนึ่งรอบจากนั้น
ใช้เข็มฟางถักทำแบบนี้เรื่อยจนครบข้อที่กำหนดไว้ ก็จะได้ไม้กวาดดอกหญ้า ในเวลา 1 วันคุณยาย
จิตรราทำไม้กวาดได้ 10 ด้าม

การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (ซึมซับไว้กับตนเอง หรือ เผยความรู้ให้แก่องค์กร)

คุณยายจิตรา มีความภูมิใจกับการที่ได้สืบทอดการทำไม้กวาดดอกหญ้าของบ้านกุดพังทวย คุณยายได้ถ่ายทอดและสาธิตการทำไม้กวาดดอกหญ้าให้กับนักเรียน และทำไม้กวาดดอกหญ้า มีประโยชน์หลากหลาย สามารถยึดเป็นอาชีพหลักสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และได้ถ่ายทอดภูมิปัญญานี้ให้กับลูกหลานต่อไปสืบทอดไป

ข้อมูลผู้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปีการศึกษา 2560

ชื่อผู้ศึกษา	นางสาวภัทริยา บุญเรืองนาม รหัส 6080110127	
หลักสูตร	ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (ป.บัณฑิต) รุ่น 4	
รายวิชา	ความเป็นครู (800 5201)	
เน้นศึกษา	ครูกับการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	
คณะ	ศึกษาศาสตร์	
สถานที่ศึกษา	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนสุนทรพรมคุณศึกษา	
อาจารย์ผู้สอน		
1	รองศาสตราจารย์ สำเร็จ คำโมง (ครูภูมิปัญญาไทย, ศิลปินมรดกอีสาน)	
2	อาจารย์ ดร.พา อักษรเสื่อ	
3	อาจารย์ ดร.ธีรภัทร โคตรบรรเทา	
4	อาจารย์ สุชาดา ลดาวัลย์	
5	อาจารย์ อัจฉริยะ วงษ์คำขาว	
6	อาจารย์ บุญจันทร์ เพชรเมืองเลย	